

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

БОЖИК Валерій - к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу, Державний податковий університет

УДК 343.985.7:343.53

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.73>

Статтю присвячено дослідженню способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Встановлено, що переважна більшість таких правопорушень вчиняється шляхом активних дій, що свідчить про їх цілеспрямований, продуманий та організований характер. Проаналізовано найбільш поширені способи протиправної діяльності, серед яких виготовлення та використання підроблених документів, приховування доходів, ухилення від оподаткування, вчинення корупційних дій, різні форми розкрадання, безвідставне зняття або списання коштів з рахунків підприємств, порушення порядку надання кредитів і позик, маніпуляції із земельними ділянками, операції на фондовому ринку та з корпоративними правами, незаконне відчуження засобів виробництва, а також створення і функціонування конвертаційних центрів та незаконне переміщення грошових коштів, у тому числі за кордон.

Особливу увагу приділено підробленню документів як одному з ключових елементів підготовки до вчинення кримінальних правопорушень, що включає отримання зразків оригінальних реквізитів, вивчення системи документообігу та процедур перевірки, використання спеціальних технічних засобів і залучення осіб зі спеціальними навичками. Проаналізовано основні технічні прийоми фальсифікації документів, зокрема механічний монтаж, сканування та цифрову обробку документів, інтелектуальну підробку підписів, а також виготовлення фальсифікованих бланків державних органів. Підкреслено, що характерною ознакою є поєднання кількох технологічних при-

йомів у межах одного документа з метою ускладнення його викриття.

Встановлено, що способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності охоплюють не лише реалізацію злочинного наміру, а й систему маскувальних дій. До таких належать подання підроблених документів разом зі справжніми, передавання фальсифікованих матеріалів електронними каналами зв'язку, а також подальша легалізація незаконно отриманих активів через офшорні юрисдикції, операції з цінними паперами, використання транзитних підприємств і підконтрольних фірм-нерезидентів.

Зроблено висновок, що вибір конкретного способу вчинення правопорушення залежить від умов здійснення підприємницької діяльності, рівня внутрішнього контролю на підприємстві, особливостей бухгалтерського обліку, службового становища та професійної підготовки правопорушника, а також характеру його ділових і корупційних зв'язків.

Ключові слова: підприємництво, господарська діяльність, кримінальне правопорушення, криміналістична характеристика, способи вчинення.

Постановка проблеми

Сфера підприємницької діяльності є однією з ключових складових економічного розвитку держави, оскільки забезпечує формування ринкових відносин, створення робочих місць, наповнення державного бюджету та загальний розвиток економічної системи. Водночас динамічність господарських процесів, значні обсяги фінансових

потоків, складність договірних відносин і широке використання сучасних інформаційних технологій створюють сприятливі умови для вчинення різноманітних кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Такі правопорушення характеризуються високим рівнем латентності, складністю механізмів їх підготовки, реалізації та приховування, а також значними матеріальними збитками, що завдаються як державі, так і суб'єктам господарювання.

Особливої актуальності дослідження значеної проблематики набуває в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, цифровізації фінансово-господарських процесів, розвитку електронної комерції та глобалізації економічних відносин. Крім того, у період воєнного стану істотно зростає обсяг фінансово-господарських операцій, пов'язаних із державними закупівлями, забезпеченням оборонних потреб, гуманітарною допомогою та відновленням інфраструктури, що об'єктивно підвищує ризики використання підприємницьких структур для реалізації різноманітних кримінально протиправних схем. У таких умовах важливого значення набуває наукове дослідження криміналістичних аспектів цих правопорушень, зокрема встановлення характерних способів їх учинення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Окремі прикладні аспекти розслідування кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності були предметом дослідження О. П. Бущана, С. О. Бруссо, А. Ф. Волобуєва, К. М. Журби, А. П. Запотоцького, О. Г. Костроміної, С. В. Князева, В. В. Лисенка, Г. А. Матусовського, І. М. Попової, Р. А. Степанюка, О. О. Сухачова, О. С. Тарасенка, С. С. Чернявського, Г. М. Чернишова та ін. Водночас, в умовах сьогодення потребує поглибленого вивчення способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу

У науковій літературі підкреслюється, що спосіб учинення кримінального право-

порушення являє собою сукупність мотивованих, усвідомлених і цілеспрямованих дій, зумовлених обстановкою та спрямованих на досягнення злочинного результату. Водночас зазначається, що такі дії можуть мати як довільний, так і частково мимовільний характер, перебуваючи між собою у причинному та функціональному зв'язку й утворюючи єдиний механізм злочинної поведінки [1, с. 421; 2, с. 223]. У кримінальному процесі значення способу вчинення кримінального правопорушення визначається його зв'язком із встановленням обставин, що підлягають доказуванню. З'ясування способу дозволяє конкретизувати характер дій особи, послідовність подій, участь інших осіб, а також інші факти, які входять до предмета доказування відповідно до ст. 91 КПК України [3].

Важливим для криміналістичної науки є підхід, згідно з яким спосіб кримінального правопорушення доцільно розглядати як процес взаємодії та слідоутворення. У цьому розумінні він охоплює об'єкти, що вступають у взаємодію, сліди, які при цьому виникають, місце їх локалізації, а також сукупність ознак і властивостей, що їх характеризують. Такий підхід дає змогу за слідами встановлювати особливості особи правопорушника, характер його дій та ознаки використаних знарядь [4].

Окрему увагу слід приділити сучасним тенденціям розвитку способів учинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності [5, с. 8; 2, с. 223]. Як загальні підстави класифікації способів учинення окремих видів (груп) економічних кримінальних правопорушень доцільно використовувати місце суб'єкта у системі економічних відносин, особливості відповідної сфери господарської діяльності та специфіку предмета посягання. Зазначені критерії створюють методологічну основу для подальшого аналізу типових способів учинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності характеризуються значною варіативністю та, як правило, реалізуються шляхом активних завідомо протиправних

дій, пов'язаних із порушенням вимог законодавства, обов'язкових правил, інструкцій і внутрішніх положень. Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень дозволяє виокремити найбільш поширені напрями такої протиправної діяльності.

Найчастіше фіксується виготовлення та використання підроблених документів, як інтелектуального, так і матеріального характеру (приблизно 23 % проваджень). Значну частку становлять діяння, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди службовими особами, які використовують надані їм владні або організаційно-розпорядчі повноваження. Досить поширеними є також протиправні дії, що формально оформлюються як цивільно-правові правочини за відсутності реальної економічної доцільності (близько 11 %), а також безпідставне зняття грошових коштів з рахунків підприємств і установ без належного документального підтвердження (приблизно 15 %).

Окрему групу становлять порушення встановленого порядку надання кредитів і позик (понад 9 %), зловживання службовими повноваженнями у процесі приватизації державного майна з метою його подальшого придбання у власність або заволодіння корпоративними правами (близько 7 %), перепродаж земельних ділянок, що перебували у володінні власників або користувачів (приблизно 8 %), незаконне відчуження засобів виробництва (понад 6 %), а також сприяння правопорушникам шляхом неприйняття до них передбачених законом заходів впливу (близько 4 %). Крім того, у межах окремих кримінальних проваджень зафіксовано факти необґрунтованого прийняття осіб на керівні посади з подальшим нарахуванням їм заробітної плати (приблизно 12 %), сприяння створенню та функціонуванню конвертаційних центрів з метою переміщення грошових коштів на рахунки підконтрольних суб'єктів, у тому числі за межі України, використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням, а також незаконне одержання кредитів, позик, придбання цінних паперів, нерухомості та іншого майна (понад 5 %). Найменшу питому вагу становлять способи, пов'язані зі сприянням недобросовісній конкуренції на

підприємницькому ринку з метою усунення конкурентів (близько 1 %).

Дослідження засвідчило, що значна частина кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності вчиняється за умови попереднього підроблення документів, яке фактично виконує функцію підготовчого етапу до реалізації основного злочинного наміру. Таке підроблення зазвичай охоплює отримання зразків оригінальних документів або їх окремих реквізитів (кліше печаток, зразків підписів, чистих бланків, бланків суворої звітності) – близько 12 % проваджень; вивчення порядку документообігу та процедур перевірки автентичності документів – понад 19 %; підбір і пристосування технічних засобів, інструментів, матеріалів і речовин – близько 6 %; залучення осіб зі спеціальними навичками, виготовлення пробних копій або окремих реквізитів документа – приблизно 3 %.

Способи приховування ознак підроблення документів, зазвичай, полягають у поданні разом із фальсифікованими документами інших справжніх або підроблених матеріалів, які прямо чи опосередковано підтверджують неправдиві відомості (17 % проваджень), а також у копіюванні документів і переданні їх зацікавленим особам у вигляді копій або шляхом пересилання засобами електронного зв'язку чи факсимільного зв'язку (7 %).

Варто констатувати, що під час учинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності правопорушники активно залучають сучасні досягнення науки й техніки, насамперед комп'ютерну та копіювальну техніку, принтери персональних комп'ютерів, багатофункціональні пристрої, засоби оперативної поліграфії, факсимільний та електронний зв'язок. Характерною є практика поєднання кількох технологічних прийомів виготовлення документів з метою нанесення різних реквізитів на один і той самий носій, що зумовлює формування складних за структурою підробок. Зазначене проявляється у використанні різних видів монтажу – механічного, електронного та комбінованого, який поєднує ознаки обох зазначених способів [6]. Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень свідчить,

що приблизно у 17 % випадків механічний монтаж завершувався виготовленням копії документа, яка надалі передавалася контрагентам або до органів державного контролю з метою підтвердження юридично значущих фактів. Електронний монтаж мав місце орієнтовно у 14 % проваджень і полягав у скануванні справжніх документів (підписів осіб, які мають право підпису фінансових документів, відбитків печаток суб'єктів підприємницької діяльності та державних органів, окремих реквізитів або текстових фрагментів), внесенні до цифрової копії змін із подальшим друком фальсифікованого документа. Найчастіше таким способом підроблялися платіжні та розрахункові документи. Окремо фіксувалися випадки інтелектуальної підробки підпису, що полягали у створенні нового варіанта підпису без копіювання оригіналу або у відтворенні підпису від руки без застосування технічних засобів (3 % проваджень).

Необхідно також підкреслити, що спосіб приховування кримінального правопорушення являє собою зумовлений суб'єктивними чинниками комплекс дій або бездіяльності особи, спрямованих на маскування факту вчинення кримінального правопорушення до, під час або після його реалізації [7, с. 232]. У більш широкому розумінні приховування охоплює діяльність, спрямовану на перешкодження виявленню та розслідуванню шляхом приховання, знищення, маскування чи фальсифікації слідів кримінального правопорушення, особи правопорушника, знарядь і засобів учинення кримінального правопорушення, а також предметів, здобутих злочинним шляхом [8].

Логіка викладу потребує переходу від загальних, найбільш поширених прийомів вчинення та приховування кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності до аналізу спеціальних (складних) кримінальних механізмів, які мають багатоланкову структуру та поєднують фінансові операції, правочини, використання підконтрольних суб'єктів і документальне прикриття. Саме до таких діянь належить легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

У наукових джерелах стадії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, інколи позначаються як фази, етапи або форми, однак усі зазначені терміни використовуються для характеристики сукупності операцій, спрямованих на надання незаконно здобутих активам вигляду легального походження. За своєю суттю зазначені стадії відображають не що інше, як різновиди способу вчинення кримінального правопорушення, оскільки окреслюють технологічну послідовність дій злочинців. У криміналістичній доктрині усталеним є підхід, відповідно до якого технологічні схеми легалізації злочинних доходів включають три взаємопов'язані стадії: розміщення, відокремлення (розшарування) та інтеграцію [9, с. 19].

Стадія розміщення полягає у введенні готівкових коштів або матеріальних цінностей, отриманих злочинним шляхом, у фінансову систему шляхом їх трансформації у ліквідні активи. На цьому етапі готівка перетворюється у валюту, цінні папери, дорогоцінні метали, нерухомість або інші активи, а також здійснюється фізичне переміщення коштів від місця їх фактичного походження, у тому числі за межі держави. Основною метою є створення зовнішніх ознак законності введення коштів у підприємницький обіг.

Найбільш поширеними методами легалізації на стадії розміщення із використанням можливостей банківського та фінансового сектору є: дроблення великих сум на незначні транші (смерфінг), обмін грошових коштів на іншу валюту, використання кореспондентських рахунків між банками, встановлення контролю над окремими фінансовими установами, формування штучного документального підтвердження фінансових операцій, переведення коштів за кордон із використанням транзитних або колективних рахунків, а також застосування механізмів фіктивних гарантій позик [10, с. 114].

Останніми роками в Україні набуло поширення створення та використання фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності, через які здійснюється конвертація коштів, приховування прибутку від оподаткування та переміщення фінансових потоків.

У низці випадків до таких схем залучаються посадові особи банківських та фінансово-кредитних установ, які сприяють обслуговуванню операцій через підконтрольні структури, беруть участь у пересиланні коштів за кордон та створюють умови для масштабних зловживань фінансовими ресурсами, що негативно впливає на стабільність економіки держави [11, с. 26].

Стадія відокремлення (розшарування) характеризується багаторазовими фінансовими операціями, спрямованими на ускладнення встановлення первинного джерела походження активів. На цьому етапі злочинно набуті доходи трансформуються у різні види активів, дробляться, переводяться між рахунками, змінюють форму існування. Практика свідчить, що стадії розміщення та відокремлення нерідко переплітаються між собою, а способи, застосовувані на першій стадії, одночасно використовуються і на другій [12].

До типових операцій стадії відокремлення належать: переказ депонованої готівки між рахунками, конвертація коштів у цінні папери, дорожні чеки, здійснення поштових та електронних переказів, інвестування в нерухомість або легальний бізнес (особливо у сферу торгівлі, туризму, послуг), перепродаж товарів високої вартості та фінансових інструментів [13].

Значне ускладнення викриття таких схем зумовлюється використанням підставних компаній, зареєстрованих в офшорних юрисдикціях, де банківська таємниця істотно обмежує доступ правоохоронних органів до інформації. Застосування численних договорів прикриття та короткострокове існування фіктивних підприємств створюють додаткові бар'єри для документування злочинної діяльності [9, с. 20; 12, с. 33].

Одним із поширених прийомів на цій стадії є «розрив ланцюга», який полягає у багаторазовому переміщенні коштів через рахунки підконтрольних фірм у різних країнах із подальшою конвертацією за допомогою цінних паперів на пред'явника. Завершальною стадією легалізації є інтеграція, зміст якої полягає у наданні злочинно здобутим активам остаточного вигляду законних доходів. На цьому етапі кошти та майно

інвестуються в офіційну економіку, використовуються у підприємницькій діяльності, оформлюються як прибуток від легальних операцій з метою уникнення підозр щодо їх походження.

До основних методів інтеграції належать: придбання нерухомості, використання рахунків іноземних або спільних підприємств, отримання кредитів під заставу незаконно набутого майна. На відміну від багатьох розвинених країн, для України характерною є орієнтація злочинців на збереження активів у найбільш ліквідній формі, що зумовлює активне використання схем переведення безготівкових коштів у готівку. Такі операції, як правило, здійснюються поза межами правового поля та супроводжуються ухиленням від сплати податків, а ключову роль у них відіграють банківські установи.

Для введення злочинних капіталів у фінансовий обіг найчастіше застосовуються: псевдоекспортні операції без фактичного переміщення товарів; реалізація контрабандної та контрафактної продукції через фіктивні договори; псевдоінвестування та псевдокредитування з боку нерезидентів; використання процесів приватизації та операцій з нерухомістю.

Як вже було зазначено одним із найбільш поширених способів є незаконна конвертація грошових коштів із використанням фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності. Існування підпільних «конвертаційних» схем в Україні має тривалу історію, а їх призначення полягає у забезпеченні приховування доходів від оподаткування та перетворенні безготівкових коштів у готівку або навпаки. У криміналістичному розумінні конвертаційний центр – це організоване злочинне утворення, діяльність якого спрямована на надання послуг із незаконного перетворення коштів з безготівкової форми в готівкову та у зворотному напрямі шляхом використання мережі підконтрольних фіктивних підприємств, імітації фінансово-господарських операцій, а також фальсифікації первинної облікової та звітної документації [14].

Другим характерним способом є легалізація коштів шляхом здійснення фінансових

операцій із цінними паперами. Привабливість цього напрямку для злочинців зумовлена простотою укладення правочинів, можливістю дистанційного здійснення операцій (зокрема в електронній формі) та відсутністю жорсткої прив'язки до територіальних меж. У результаті ринок цінних паперів використовується як інструмент маскування походження коштів і створення видимості їх легального обігу [15; 16].

Під час розслідування таких схем виникають істотні труднощі, пов'язані з великою кількістю транзакцій, і високою ймовірністю поєднання злочинних та легальних активів, що потребує застосування спеціальних аналітичних та експертних методів.

Третім поширеним способом є здійснення фіктивних експортних операцій. Його зміст полягає в оформленні суб'єктом підприємницької діяльності безтоварного придбання товарно-матеріальних цінностей або придбання товарів, непридатних до використання, від «транзитних» чи «фіктивних» підприємств з метою формування штучного податкового кредиту з податку на додану вартість. У подальшому такі товари лише документально оформлюються як експортовані на адресу нерезидента, тоді як фактичне переміщення товарів через митний кордон не відбувається, і підтверджуючі документи мають ознаки фальсифікації. За результатами таких операцій підприємство-експортер мінімізує власні податкові зобов'язання або створює підстави для незаконного бюджетного відшкодування ПДВ [17].

Паралельно підприємство неофіційно закупає товари за готівку у реальних постачальників, після чого за допомогою мережі фіктивних та транзитних суб'єктів оформлює їх придбання за значно завищеними цінами. Надалі такі товарно-матеріальні цінності реалізуються на адресу підприємств-нерезидентів, зареєстрованих, як правило, в офшорних юрисдикціях та пов'язаних із посадовими особами експортера. Характерною ознакою є використання як предмета угод товарів і об'єктів, вартість яких складно об'єктивно визначити або легко коригувати (устаткування, спеціалізоване обладнання, об'єкти інтелектуальної власності тощо), що дозволяє суттєво завищу-

вати їх ціну без очевидного виходу за межі ринкових показників.

Наступним поширеним способом є використання підконтрольних фірм-нерезидентів. У межах таких схем суб'єкти підприємницької діяльності оформлюють документи щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій із відображенням у них недостовірних відомостей. Зокрема, у вантажно-митних деклараціях зазначаються країни призначення, щодо яких застосовується нульова ставка ПДВ, тоді як фактичне переміщення товару відбувається до інших держав. Це створює підстави для неправомірного застосування податкових пільг та отримання бюджетного відшкодування.

Висновки

Під способом вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності запропоновано розуміти технологічно зумовлений комплекс взаємопов'язаних дій підприємців, їх контрагентів або підконтрольних осіб, спрямованих на підготовку, реалізацію та приховування протиправного заволодіння грошовими коштами, товарно-матеріальними цінностями, правами на майно чи іншими активами у процесі здійснення підприємницької діяльності. Підготовчий етап фіксується більш ніж у 80 % випадків і включає: визначення конкретного предмета посягання (грошові кошти – 54 %, майнові права та дебіторська заборгованість – 18 %, корпоративні права – 11 %); підшукування співучасників і розподіл ролей (60 %); створення або використання фіктивних чи транзитних підприємств (26 %); попереднє підроблення документів (23 %); вивчення системи внутрішнього контролю та документообігу (19 %). У 12 % проваджень зафіксовано отримання зразків підписів, печаток і бланків суворої звітності з метою подальшої фальсифікації.

Виокремлено найбільш поширені способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері підприємницької діяльності: привласнення та розтрата активів підприємства або заволодіння ними шляхом зловживання становищем (21 % проваджень); безпідставне списання або зняття грошових коштів із рахунків підприємств без належного до-

кументального підтвердження (15 %); укладення фіктивних або за завищеними цінами договорів про закупівлю товарів, виконання робіт чи надання послуг, або інших цивільно-правових договорів (створення видимості законної господарської операції) – понад 25 %; порушення порядку надання кредитів, позик та використання фінансово-кредитних інструментів (9 %); зловживання під час приватизації, незаконне відчуження майна та маніпуляції з корпоративними правами (7–8 %); організація або сприяння діяльності конвертаційних центрів і переміщення коштів на рахунки підконтрольних суб'єктів, у тому числі за межі України (10 %).

Окремо встановлено, що у 17 % проваджень підроблені документи подаються разом зі справжніми для створення комплексної імітації легальної господарської діяльності, у 7 % – фальсифіковані договори, акти та платіжні документи пересилаються електронними каналами зв'язку. Механічний монтаж документів зафіксовано у 17 % випадків, електронний монтаж із подальшим друком підроблених платіжних і розрахункових документів – у 14 %, інтелектуальну підробку підписів – у 3 %, фальсифікацію бланків державних органів – у 4 % проваджень. Встановлено, що способи приховування включають знищення або підміну первинної бухгалтерської документації, посилення на технічні помилки чи зміну відповідальних осіб, звільнення службових осіб і їх виїзд за межі регіону або України, а після повідомлення про підозру – відмову від надання показань, зміну показань свідків, спроби впливу на слідство через корупційні зв'язки або симуляцію захворювання.

Література

1. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588 с.
2. Торопчин С. О. Способи вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Т. 1. С. 222–231
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Балонь А. Б. Методика розслідування злочинів, вчинених з використанням службовою особою своїх повноважень: дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ. 2015. 258 с.
5. Халін О. В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2017. 20 с.
6. Шведова О. В. Комплексне криміналістичне дослідження документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. 2006. 19 с.
7. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов та ін.; за ред. О. М. Джузі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 524 с.
8. Чичиркіна С. П. Способи приховування злочинів у сфері службової діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 1 (1). С. 151-158.
9. Римарук О. І., Лисенков Ю. М., Капустин В. В., Синяньський С. О. Відмивання «брудних» грошей: міжнародні і національні системи протидії: монографія. Київ: Юстиніан, 2003. 544 с.
10. Школьний В. Б. Роль сучасних лідерів організованих злочинних формувань у відмиванні доходів, отриманих від злочинної діяльності. *Безпека підприємництва та фінансовий моніторинг*. 2008. С. 111–115.
11. Бандурка О. М., Симовьян С. В. Україна проти «брудних» грошей: наук.-практ. посіб. Харків: Основа, 2003. 224 с.
12. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. реком. / С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
13. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму : аналіт. огляд. Київ : Департамент фінансових розслідувань Державна служба фінансового моніторингу України, 2012. 68 с.
14. Воробей О. В. Конвертаційні центри у механізмі фінансового шахрайства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 6 (15). С. 162–166.

15. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). Державна служба фінансового моніторингу України. 2021. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/pidgotovleno-ta-predstavleno-posibnik-z-pitan-provedennya-finansovix-rozsliduvan.html>

16. Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних в результаті здійснення фінансових операцій з неліквідними цінними паперами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0230387-07>

17. Klymenko, O. Subject matter of criminal infringement in criminal proceedings for legalization (laundering) of property, obtained through tax evasion. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. №5 (315). P. 78–84.

METHOD OF COMMITTING CRIMINAL OFFENSES IN THE SPHERE OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

The article is devoted to the study of the methods of committing criminal offenses in the sphere of entrepreneurial activity. It was established that the vast majority of such offenses are committed through active actions, which indicates their purposeful, well-thought-out and organized nature. The most common methods of illegal activity are analyzed, including the production and use of forged documents, concealment of income, tax evasion, commission of corrupt acts, various forms of embezzlement, groundless withdrawal or write-off of funds from enterprise accounts, violation of the procedure for granting credits and loans, manipulation of land plots, operations on the stock market and with corporate rights, illegal alienation of means of production, as well as the creation and operation of conversion centers

and illegal movement of funds, including abroad.

Particular attention is paid to document forgery as one of the key elements of preparation for committing criminal offenses, which includes obtaining samples of original details, studying the document flow system and verification procedures, using special technical means and involving persons with special skills. The main technical methods of document forgery are analyzed, in particular mechanical assembly, scanning and digital processing of documents, intellectual forgery of signatures, as well as the production of falsified forms of state bodies. It is emphasized that a characteristic feature is the combination of several technological methods within one document in order to complicate its detection.

It is established that the methods of committing criminal offenses in the field of entrepreneurial activity include not only the implementation of criminal intent, but also a system of masking actions. These include the submission of forged documents along with genuine ones, the transmission of falsified materials via electronic communication channels, as well as the subsequent legalization of illegally obtained assets through offshore jurisdictions, securities transactions, the use of transit enterprises and controlled non-resident firms.

It is concluded that the choice of a specific method of committing an offense depends on the conditions of entrepreneurial activity, the level of internal control at the enterprise, the characteristics of accounting, the official position and professional training of the offender, as well as the nature of his business and corruption ties.

Keywords: entrepreneurship, economic activity, criminal offense, forensic characteristics, methods of commission.